**شناسنامه ماده:**

| | دوره | کد ماده | عنوان ماده | نوع ماده | واحد | نوع واحد | ساعات هفتگی |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | کارشناسی ارشد پیوسته | | نحو و صرف ۸ | پایه | ۲ | نظری | ۲ |
| **رشته** | قرآت | | | | | | |
| **روش تدریس** | القایی- خودخوان-کتابخانه ای- کار در کلاس | | | | | | |
| **تعریف ماده** | این ماده به بررسی قواعد نحوی و صرفی بر اساس کتاب الفیه ابن مالک (نحو: از ابتدای باب النّداء تا انتهای باب ما لا ینصرف، و صرف: از ابتدای باب التصریف تا انتهای باب فصل فی زیادة همزة الوصل) می پردازد و به منظور تسلط طلاب بر قواعد نحوی و صرفی است تا طلاب بتوانند نصوص شرعی را دقیق تر فهم نمایند. لذا می بایست طلاب ابیات الفیه را حفظ نموده و بتوانند آن را شرح دهند. | | | | | | |
| **اهداف ماده** | ۱. طلاب بتوانند قواعد نحوی و صرفی خوانده شده در الفیه را شرح داده، آن را بر نصوص تطبیق دهند و معانی درست نص را فهم نمایند.<br>۲. آشنایی با اختلافات مشهور در ابواب نحوی و صرفی و اثر اختلافات بر تغییر معانی. | | | | | | |
| **دستاورد آموزشی** | پس از تدریس این توانایی در طلاب ایجاد می شود:<br>۱. استفاده از قواعد عربی در درک صحیح از نصوص.<br>۲. حفظ ابیات الفیه و شرح آنها.<br>۳. فهم اختلافات مشهور در ابواب نحوی و صرفی و اثر آنها در تغییر معانی. | | | | | | |

**جدول ارزیابی و امتحانات:**

| ردیف | مورد | حداقل | حداکثر | توضیحات |
|---|---|---|---|---|
| ۱ | حفظ نحو | ٪۱۸ | ٪۱۸ | یک چهارم نمرات از صرف باشد. |
| ۲ | حفظ صرف | ٪۷ | ٪۷ | |
| ۳ | اعراب | ٪۱۵ | ٪۳۰ | |
| ۴ | شرح متن نحو | ٪۱۰ | ٪۲۵ | |
| ۵ | شرح متن صرف | ٪٤ | ٪۲۰ | |
| ۶ | نحو: تعریفات، تقسیمات، شروط | ٪۵ | ٪۲۰ | |
| ۷ | صرف: تعریفات، تقسیمات، شروط | ٪۲ | ٪۱۵ | |

**مراجع و مصادر:**

۱- شرح ابن عقیل علی ألفیة ابن مالک: المؤلف: ابن عقیل، عبد الله بن عبد الرحمن العقیلی الهمدانی المصری (المتوفی: ۷۶۹هـ)، المحقق: محمد محیی الدین عبد الحمید، الناشر: دار التراث – القاهرة، دار مصر للطباعة، سعید جودة السحار وشرکاه.
۲- النحو الوافی: المؤلف: عباس حسن (المتوفی: ۱۳۹۸هـ)، الناشر: دار المعارف.
۳- توضیح النحو: المؤلف: عبدالعزیز محمد فاخر، الناشر: المکتبة الأزهریة للتراث.
۴- شرح الألفیة لابن مالک: المؤلف: الحسن بن قاسم المرادی، التحقیق: الدکتور فخرالدین قباوة، دار مکتبة المعارف للطباعة والنشر بیروت-لبنان، الطبعة الأولی: ۱۴۲۸هـ-۲۰۰۷م.
۵- معانی النحو: المؤلف: فاضل صالح السامرائی، الناشر: دار الفکر للطباعة والنشر والتوزیع – الأردن.

**سرفصل های ماده:**

| جلسات هفتگی | موضوعات | مقرر تدریس |
|---|---|---|
| ۱ | حروف ندا و مواضع استعمال هر کدام؟، چه موقع می‌توان حرف ندا را حذف کرد؟، اعراب منادای مفرد معرفه؟ | **النّداء:**<br>**وَلِلْمُنَادَى النَّاءِ أَوْ كَالنَّاءِ يَا وَأَيْ وَآ كَذَا أَيَا ثُمَّ هَيَا**<br>**وَالْهَمْزُ لِلدَّانِي وَ وَا لِمَنْ نُدِبْ أَوْ يَا وَغَيْرُ وَا لَدَى اللَّبْسِ اجْتُنِبْ**<br>**وغير مندوبٍ ومضمرٍ وما جامستغاثاً قد يعرّى فاعلما**<br>**وذاك فى اسم الجنس والمشارله قلّ ومن يمنعه فانصر عاذله**<br>**وابن المعرّف المنادى المفردا على الذى فى رفعه قد عهدا**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۵۸-۲۵۵؛ نحو الوافی ج 4 صص 1-25؛ |
| ۲ | انواع منادا؟، حکم مناداب علم موصوف به ابن؟، مثال‌هایی از اعراب شاذ منادا در ابیات؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **وانو انضمام ما بنوا قبل النّدا وليجرى مجرى ذى بناءٍ جدّدا**<br>**والمفرد المنكور والمضافا وشبهه انصب عادماً خلافا**<br>**ونحو زيدٍ ضمّ وافتحنّ من نحو أزيد بن سعيدٍ لا تهن**<br>**والضمّ إن لم يل الابن علما أو يل الابن علم قد حتما**<br>**واضمم أو انصب ما اضطراراً نوّنا مما له استحقاق ضمٍّ بيّنا**<br>**وباضطرارٍ خصّ جمع يا وأل إلا مع الله ومحكىّ الجُمل**<br>**والأكثر اللهمّ بالتعويض وشذّ يا اللهمّ فى قريض**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۶۵-۲۵۹؛ نحو الوافی ج 4 صص 25-38؛ |
| ۳ | چه موقع حرف ندا با ال می‌تواند جمع شود؟، احکام تابع منادا؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **فصل:**<br>**تابع ذى الضمٍّ المضاف دون أل ألزمه نصباً كأزيد ذا الحيل**<br>**وما سواه ارفع أو انصب واجعلا كمستقلٍّ نسقاً وبدلا**<br>**وإن يكن مصحوب أل ما نسقا ففيه وجهان ورفع ينتقى**<br>**وأيها مصحوب ال بعد صفه يلزم بالرّفع لدى ذى المعرفة**<br>**رأىٌّ هذا أيها الذى ورد ووصف أى بسوى هذا يُردّ**<br>**وذو إشارةٍ كأىٍّ فى الصفه إن كان تركها يفيت المعرفه**<br>**فى نحو سعد سعد الأوس ينتصب ثانٍ وضمَّ وافتح اوّلا تصب**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۷۳-۲۶۶؛ نحو الوافی ج 4 صص ۵۶-۳۹؛ |
| ۴ | احکام منادای مضاف به یاء متکلم؟، اسم‌هایی که دائما منادا واقع می‌شوند؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **المنادى المضاف الى ياء المتكلّم:**<br>**واجعل منادىً صحّ إن يُضف ليا كعبدِ عبدى عبد عبدا عبديا**<br>**وفتحٌ او كسرٌ وحذف اليا استمر فى يا ابن أمٍّ يا ابن عمّ لا مفر**<br>**وفى النّدا أبتِ أمّتِ عرض واكسر أوافتح ومن اليا التا عوض**<br>**أسماء لازمت النداء:**<br>**وفل بعض ما يخصّ بالندا لؤمان نومان كذا واطّردا**<br>**فى سبّ الانثى وزن يا خباث والأمر هكذا من الثلاثى**<br>**وشاع فى سبّ الذكور فعل ولا تقس وجرّ فى الشعر فل**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۷۹-۲۷۴؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۶-۵۷ و ۷۴-۶۷؛ |
| ۵ | تعریف استغاثه؟، مستغاث چه حرکتی می‌گیرد؟، مستغاث له چطور؟، در صورتی که لام مستغاث حذف شود چه چیزی بدل آن می‌آید؟، الف در بیتِ «وَلَامُ مَا اسْتُغِيثَ عَاقَبَتْ أَلِفْ» چه نقش اعرابی دارد؟، تعریف ندبه؟، چه چیزهایی جایز است ندب شود و چه چیزهایی جایز نیست؟،<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **الاستغاثة:**<br>**إذا استغيث اسمّ منادىً خُفضا باللام مفتوحاً كيا للمرتضى**<br>**وافتح مع المعطوف إن كرّرت يا وفى سوى ذلك بالكسر ائتيا**<br>**وَلَامُ مَا اسْتُغِيثَ عَاقَبَتْ أَلِفْ وَمِثْلُهُ اسْمٌ ذُو تَعَجُّبٍ أُلِفْ**<br>**النّدبة:**<br>**ما للمنادى اجعل لمندوبٍ وما نُكّر لم يندب ولا ما أبهما**<br>**ويندب الموصول بالذى اشتهر كبئر زمزم يلي وا من حفر**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۸۲-۲۸۰؛ نحو الوافی ج 4 صص ۸۶-۷۶ و ۹۳-۸۷؛ |

| | | |
|---|---|---|
| ۶ | الحاق الف به آخر مندوب چه احکامی دارد؟، در باب ندبه چه موقع هاء اضافه می‌شود؟، آیا هنگام وصل هاء الحاق می‌شود؟<br><br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **ومنتهى المندوب صله بالألف متلوّها إن كان مثلها حُذف**<br>**كذاك تنوين الذى به كمل من صلةٍ أو غيرها نلت الأمل**<br>**والشكل حتماً أوله مجانساً إن يكن الفتح بِوَهمٍ لابسا**<br>**وواقفاً زد هاء سكتٍ إن تُرِد وإن تشأ فالمدّ والها لا تزد**<br>**وقائل واعبديا واعبدا من فى النّدا اليا ذا سكونٍ أبدى**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۸۶-۲۸۳؛ نحو الوافی ج 4 صص ۹۸-۹۲؛ |
| ۷ | تعریف ترخیم؟، ترخیم چه چیزهایی جایز است؟، ترخیم چه چیزهایی جایز نیست؟، شروط حذف آخر کلمه در ترخیم؟<br><br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **الترخیم:**<br>**ترخيماً احذف اخِرَ المنادى كيا سعا فيمن دعا سعادا**<br>**وجوّزنه مطلقا فى كلّ ما أنث بالها وبالذى قد رُخِّما**<br>**بحذفها وفّره بعد واحظلا ترخيم ما من هذه الها قد خلا**<br>**إلا الرباعىّ فما فوق العلم دون إضافةٍ وإسنادٍ متمّ**<br>**ومع الآخر احذف الذى تلا إن ريد ليْناً ساكناً مكمّلا**<br>**أربعةً فصاعداً والخُلفُ فى واوٍ وياءٍ بهما فتح قفى**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۹۱-۲۸۷؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۰۴-۹۹؛ |
| ۸ | ترخیم مرکب چیست؟، ترخیم جمله چیست؟، احکام ترخیم غیر منادا؟<br><br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **والعجز احذف من مركّبٍ وقل ترخيم حُملةٍ وذا عمرو نقل**<br>**وإن نويت بعد حذف ما حُذف فالباقى استعمل بما فيه أُلِف**<br>**واجعله إن لم تنو محذوفاً كما لو كان بالآخر وضعاً تُمِّما**<br>**فقل على الأول فى ثمود يا ثمو ويا ثمى على الثانى بيا**<br>**والتزم الأوّل فى كمُسمله وجوّز الوجهين فى كمَسلمه**<br>**ولاضطرارٍ رخّموا دون ندا ما للنّدا يصلح نحو أحمد**<br>شرح ابن عقیل: صص ۲۹۶-۲۹۱؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۱۳-۱۰۵؛ |
| ۹ | تعریف اختصاص؟، تشابه ندا با اختصاص در چه چیزهایی است؟، تفاوت ندا با اختصاص در چه چیزهایی است؟، مخصوص چه اعرابی می‌گیرد؟، علت نصب معاشر در حدیثِ: «نَحْنُ مَعَاشِرَ الأَنْبِيَاءِ لا نُورَثُ» چیست؟، تعریف تحذیر؟، انواع تحذیر و حکم هر کدام؟، حکم تحذیر متکلم و تحذیر غائب؟، معنای اغراء و حکم آن؟، اعرابِ «الصلاة جامعة»؟<br><br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **لاختصاص:**<br>**الاختصاصّ كنداءٍ دون يا كأيها الفتى بإثر ارجونيا**<br>**وقد يُرى ذا دون أىٍّ تلو أل كمثل نحن العُرْبَ أسخى مَن بذل**<br>**التحذير والأغراء:**<br>**إيّاك والشّرّ ونحوه نصب محذّر بما استتاره وجب**<br>**ودون عطف ذا لأيّا انسب وما سواه ستر فعله لن يلزما**<br>**إلا مع العطف أو التكرار كالضّيغم الضيغم يا ذا السّارى**<br>**وشذّ إيّاى وإيّاه أشذّ وعن سبيل القصد من قاس انتبذ**<br>**وكمُحذرٍ بلا إيّا اجعلا مغرىً به كُلٌّ ما قد فُصِّلا**<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۰۱-۲۹۷؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۲۱-۱۱۴ و ۱۳۵-۱۲۲؛ |
| ۱۰ | اسم فعل به چه معناست؟، انواع اسماء افعال؟، آیا اسماء افعال معمول می-گیرند؟، اسماء افعال معرفه و نکره کدامند؟<br><br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **أسماء الأفعال والأصوات:**<br>**ما ناب عن فعلٍ كشتّان وصه هو اسم فعلٍ وكذا أوّه ومَه**<br>**وما بمعنى افعل كآمين كثر وغيرُهُ كوى وهيهات نزر**<br>**والفعل من أسمائه عليكما وهكذا دونك مع إليكما**<br>**كذا رويد بله ناصبين ويعملان الخفض مصدرين**<br>**وما لما تنوب عنه عن عمل لها وأخّر مالذى فيه العمل**<br>**واحكم بتنكير الذى ينوّن منها وتعريف سواه بيّن**<br>**وما به خوطب ما لا يعقل من مُشبِهِ اسم الفعل صوتا يجعل**<br>**كذا الذى أجدى حكايةً كقب والزم بنا النّوعين فهو قد وجب**<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۰۷-۳۰۲؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۵۴-۱۳۶ و ۱۶۰-۱۵۶؛ |
| ۱۱ | چه نوع افعالی با نون مؤکَّد می‌شوند؟، حکم افعال مؤکد؟، | **نونا التوكيد:**<br>**للفعل توكيدٌ بنونين هما كنونى اذهبنّ واقصدنهما**<br>**يؤكّدان افعل ويفعل آتيا ذا طلبٍ أو شرطاً أمّا تاليا** |

| | | |
|---|---|---|
| | تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | أو مثبتاً فی قسمٍ مستقبلا وقلّ بعد ما ولم وبعد لا<br>وغیر إمّا من طوالب الجزا وآخر المؤکّد افتح کابرزا<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۱۲-۳۰۸؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۷۱-۱۶۱؛ |
| ۱۲ | حکم اتصال فعل صحیح و معتل به نون تأکید؟، الف فارقه چه نوع الفی است؟، چه موقع نون خفیفه حذف می‌شود؟، مرجع دو ضمیر هاء در بیتِ: «فَاجْعَلْهُ مِنْهُ رَافِعَاً غَیْرَ الْیَا...» کدامند؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | وَاشْکُلْهُ قَبْلَ مُضْمَرٍ لَیْنٍ بِمَا جَانَسَ مِنْ تَحَرُّکٍ قَدْ عُلِمَا<br>والْمُضْمَرَ احْذِفَنَّهُ إِلاَّ الأَلِفْ وَإِنْ یَکُنْ فِی آخِرِ الْفِعْلِ أَلِفْ<br>فَاجْعَلْهُ مِنْهُ رَافِعَاً غَیْرَ الْیَا وَالْوَاوِ یَاءً کَاسْعَیَنَّ سَعْیَا<br>وَاحْذِفْهُ مِنْ رَافِعِ هَاتَیْنِ وَفِی وَاوٍ وَیَا شَکْلٌ مُجَانِسٌ قُفِی<br>نَحْوُ اخْشَیِنْ یَا هِنْدُ بِالْکَسْرِ وَیَا قُوْمُ اخْشَوُنْ وَاضْمُمْ وَقِسْ مُسَوِّیَا<br>ولم تقع خفیفة بعد الألف لکن شدیدة وکسرها ألف<br>وألفاً زد قبلها مؤکّداً فعلاً الی نون الإناث أسندا<br>واحذف خفیفةً لساکنٍ ردف وبعد غیر فتحةٍ إذا تقف<br>واردد إذا حذفتها فی الوقف ما من أجلها فی الوصل کان عُدِما<br>وأبدلنها بعد فتحٍ ألِفا وقفاً کما تقول فی قفنْ قفا<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۱۹-۳۱۲؛ نحو الوافی ج 4 صص ۱۹۰-۱۷۲؛ |
| ۱۳ | منظور از صرف چیست؟، علامت اسم منصرف؟، سبب منع اسم از صرف چیست؟، اعراب آیاتِ: «وَإِذَا حُیِّیتُمْ بِتَحِیَّةٍ فَحَیُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا» و «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِی أَحْسَنِ تَقْوِیمٍ» و «إِذَا قِیلَ لَکُمْ تَفَسَّحُوا فِی الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا یَفْسَحِ اللَّهُ لَکُمْ»؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **ما لا ینصرف:**<br>الصّرف تنوین أتی مبیّنا معنیً به یکون الاسم أمکنا<br>فألف التأنیث مطلقاً منع صرف الذی حواه کیفما وقع<br>وزائدا فعلان فی وصف سلم من أن یُری بتاء تأنیثٍ خُتِم<br>ووصفّ أصلیٌّ ووزن أفعلا ممنوع تأنیثٍ بتا کأشهلا<br>وألغینّ عارض الوصفیّه کأربعٍ وعارض الإسمیه<br>فالأدهم القید لکونه وُضِع فی الأصل وصفاً انصرافه مُنِع<br>وأجدل وأخیل وأفعی مصروفة وقد ینلن المنعا<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۲۵-۳۲۰؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۱۱-۱۹۱؛ |
| ۱۴ | عدل به چه معناست؟، اسباب منع اسم از صرف؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | ومنع عدلٍ مع وصفٍ معتبر فی لفظ مثنی وثلاث وأخر<br>ووزن مثنی وثلاث کهما من واحدٍ لأربعٍ فلیعلما<br>وکن لجمعٍ مشبهٍ مفاعلا أو المفاعیل بمنٍ کافلا<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۲۷-۳۲۵؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۱۱-۱۹۱؛ |
| ۱۵ | اسباب منع اسم از صرف؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | وذا اعتلالٍ منه کالحوارى رفعاً وجرًّا أجره کسارى<br>ولسراویل بهذا الجمع شبه اقتضى عموم المنع<br>وإن به سُمِّی أو بما لحق به فالانصراف منعه یحقّ<br>والعلم امنع صرفه مرکّبا ترکیب مزج نحو معدیکربا<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۲۹-۳۲۷؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۱۱-۱۹۱ و ۲۱۵-۲۱۲؛ |
| ۱۶ | اسباب منع اسم از صرف؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | کذاك حاوی زائدی فعلانا کغطفان وکأصبهانا<br>کذا مؤنّثٌ بهاءٍ مطلقا وشرط منع العار کونه ارتقی<br>فوق الثلاث أو کجور أو سقر أو زیدٍ اسم امرأةٍ لا اسم ذکر<br>وجهان فی العادم تذکیراً سبق وعُجمةً کهند والمنعُ أحق<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۳۱-۳۳۰؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۶۰-۲۱۷؛ |
| ۱۷ | اسباب منع اسم از صرف؟، کدام‌یک از اسامی انبیاء منصرف هستند؟، کدام‌یک از اسامی فرشتگان منصرف هستند؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | والعجمیّ الوضع والتعریف مع زیدٍ علی الثلاث صرفُه امتنع<br>کذاك ذو وزنٍ یخصّ الفعلا أو غالبٍ کأحمدٍ ویعلی<br>وما یصیر علَماً من ذی ألِف زیدت لإلحاقٍ فلیس ینصرف<br>والعلم امنع صرفه إن عدلا کفعل التوکید أو کثعلا<br>والعدل والتعریف مانعاً سحر إذا به التعیین قصداً یُعتبر<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۳۶-۳۳۲؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۶۰-۲۱۷؛ |
| ۱۸ | اسباب منع اسم از صرف؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | ابن علی الکسر فعال علما مؤنّثاً وهو نظیر جشما<br>عند تمیم واصرفن ما نکّرا من کلّ ما التعریف فیه أثّرا<br>وما یکون منه منقوصاً ففی إعرابه نهج جوارٍ یقتفی |

| | | |
|---|---|---|
| | | **وَلاِضْطِرَارٍ أَوْ تَنَاسُبٍ صُرِفْ ذُو المَنْعِ وَالمَصْرُوفُ قَدْ لاَ يَنْصَرِفْ**<br>شرح ابن عقیل: صص ۳۴۰-۳۳۶؛ نحو الوافی ج 4 صص ۲۶۰-۲۱۷؛ |
| ۱۹ | معنای تصریف؟، تصریف در چه نوع کلماتی داخل نمی‌شود؟، دو نوع اسم از نظر تعداد حروف کدامند؟، اوزان اسم ثلاثی؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **التصریف:**<br>**حَرْفٌ وَشِبْهُهُ مِنَ الصَّرْف بَرِی وَما سِوَاهُمَا بِتَصْرِيفٍ حَرِی**<br>**ولیس أدنی من ثلاثٍ یُرَی قابلَ تصریفٍ سوی ما غیرا**<br>**ومنتهی اسمٍ خمسٌ أن تجرَّدا وإن یُزِد فیه فما سبعا عدا**<br>**وغیر اخر الثلاثی افتح وضُمّ واکسِر وزد تسکین ثانیه تعُمّ**<br>**وفعل أهمِلَ والعکسُ یقلّ لقصدهم تخصیص فعلٍ بفعل**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۳۲-۵۲۹؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۹۰-۶۸۷؛ |
| ۲۰ | اوزان اسم رباعی و خماسی؟،<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **وافتح وضُم واکسر الثانی من فعل ثلاثٍ وزد نحو ضْمِن**<br>**ومنتهاهُ أربع إن جُرّدا وإن یُزد فیه فما ستاً عُدا**<br>**لاسمٍ مُجرَّدٍ رُباعٍ فعلل وفعلل وفِعلل وفُعلل**<br>**ومع فعلٍّ فُعللّ وإن علا فمع فعلّلٍ حوی فعللا**<br>**کذا فُعّلل وفِعلل وما غایر للزّید أو النقص انتمی**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۳۶-۵۳۲؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۹۲-۶۹۰؛ |
| ۲۱ | ضابط حرف اصلی و حرف زائد؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **والحرفُ إن یلزم فأصل والذی لا یلزمُ الزائدُ مثل تا احتُذِی**<br>**بضمن فعل قابل الأصول فی وزن وزائد بلفظه اکتفی**<br>**وضاعف اللام إذا أصل بقی کراء جعفر وقاف فستق**<br>**وإن یك الزائدُ ضِعف أصل فاجعل فی الوزن ما للأصل**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۳۸-۵۳۶؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۹۲-۶۹۱؛ |
| ۲۲ | مواضع زیادت الف در اوزان؟، مواضع زیادت واو و یاء؟، مواضع زیادت همزه و میم؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **واحکم بتأصیل حروف سمسم ونحوه والخلف فی کلملم**<br>**فبألِف أکثر من أصلین صاحَبَ زائد بغیر مین**<br>**والیا کذا والواو إن لم یقعا کما هما فی یؤیؤٍ وعوعا**<br>**وهکذا همزٌ ومیمٌ سبقا ثلاثةً تأصیلها تحقّقا**<br>**کذاك همز اخرٌ بعد ألِف أکثر من حرفین لفظها ردِف**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۴۲-۵۳۸؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۹۴-۶۹۲؛ |
| ۲۳ | مواضع زیادت نون؟، مواضع زیادت تاء و هاء؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **والنون فی الآخِر کالهمز وفی نحو غَضَنفرٍ أصالةً کُفی**<br>**والتاء فی التأنیث والمضارعه ونحو الاستفعال والمطاوعه**<br>**والهاء وقفاً کلمه ولم نره واللام فی الإشارة المُشتهره**<br>**وامنع زیادةً بلا قیدٍ ثبت إن لم تبیّن حجّة کحِظلت**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۴۴-۵۴۲؛ نحو الوافی ج 4 صص ۶۹۴-۶۹۲؛ |
| ۲۴ | مواضع همزه وصل قیاسی؟، مواضع همزه وصل سماعی؟<br>تمرینِ اعراب همراه با اعراب ابیات ألفیة | **فصل فی زیادة همزة الوصل:**<br>**للوصل همز سابق لا یثبُتُ إلا إذا ابتُدِیَ به کاستثبتوا**<br>**وهو لفعلٍ ماضٍ احتوی علی أکثر من أربعةٍ نحو انجلی**<br>**والأمر والمصدر منه وکذا أمرُ الثلاثی کاخشَ وامض وانفذا**<br>**وَفِی اسْمٍ اسْتٍ ابْنٍ ابْنُمٍ سُمِعْ وَاثْنَيْنِ وَامْرِىءٍ وَتَأْنِيثٍ تَبِعْ**<br>**وَايْمُنْ هَمزُ أل کذاً ویُبدَلُ مَدّاً فِی الاِستِفْهَامِ أَوْ يُسَهَّلُ**<br>شرح ابن عقیل: صص ۵۴۷-۵۴۵؛ نحو الوافی ج 4 صص ؛ |